ADELA DRĂGUȚOIU

PRINCIPIUL UNICITĂȚII FUNCȚIILOR SINTACTICE ÎN GRUPUL NOMINAL. CÂTEVA ADNOTĂRI

0. D. D. Drașoveanu (1997, p. 67 și urm.), care a instituit principiul unicității funcțiilor sintactice în gramatica românească, îl demonstrează prin prisma felului în care se realizează subordonarea unui termen subordonat față de unul regent; face o clasificare riguroasă a cazurilor, după *criteriul funcționalității*[1] (*ibidem*, p. 95 și urm.), deoarece, pentru enunțarea acestui principiu, nu poate lua în calcul criteriile de clasificare a funcțiilor sintactice[2]. Lingvistul are în vedere sintagma subordonativă, formată din doi termeni, unul subordonându-i-se celuilalt: existența unui al doilea termen subordonat, construit/realizat în același fel cu unul dat, fără să fie însă coordonat cu acesta, depinzând de un același termen regent, este imposibilă. Unicitatea funcțiilor sintactice este verificată, cu excepțiile de rigoare, în felurite contexte, dar, odată cu atributul adjectival, aceasta se sfârșește (***această frumoasă** casă **țărănească***). Teoretic, un substantiv poate avea mai multe adjective necoordonate, în imediata lui vecinătate (ies din calcul numele predicativ sau predicativul suplimentar).

1. Principiul unicității funcțiilor sintactice, conform GBLR (2010, p. 24, 666), guvernează numai grupul verbal, condus de un verb-predicat al enunțării[3] (caracterizat, prin urmare, de categoriile persoanei și ale numărului), verb care impune, prin matricea lui semantico-sintactică, prezența unor complemente. Unicitatea este eliminată, deci, din celelalte tipuri de grupuri sintactice, inclusiv din cel nominal[4]. Explicația dată de autori vizează calitatea centrului de grup, un nume, care, în esența lui, nu poate impune existența obligatorie a unui complement, dar, în același timp, nu are capacitatea de a atribui roluri tematice, precum o face verbul-predicat al enunțării. Potrivit tratatului academic, dincolo de posibilitatea de a conferi un anumit rol tematic complementelor, principiul unicității ține calitatea *obligatorie* a unei funcții sintactice.

GBLR exclude atributul ca termen generic pentru subordonații unui nume, fiind înlocuit, după criteriul semantic, de astă dată, de noi funcții sintactice ale grupului nominal: determinant, modificator, cuantificator, posesor și complement al numelui.

[1] Lingvistul clujean elimină criteriul semantic în clasificarea funcțiilor sintactice.

[2] Aceste criterii erau destul de eterogene, cel puțin, până la apariția GBLR, cu unele excepții: tradiționalele complemente circumstanțiale clasificate după un criteriu extralingvistic/semantic, în schimb atributul, după modul de realizare a acestuia.

[3] Așadar verbul nonfinit (la un mod nepersonal) își pierde capacitatea de a cere complemente, fiindcă își pierde independența în comunicare?

[4] Inclusiv complementul numelui, cerut de substantive de origine verbală, nu intră în grupul complementelor ce respectă principiul unicității, cu toate că termenul de „complement” este definit prin natura sa obligatorie.

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)

Fără a avea pretenţia să epuizăm toate argumentele/soluţiile privitoare la demonstrarea existenţei unui principiu al unicităţii în grupul nominal, vom aduce câteva observaţii/adnotări. Vom trata, pe scurt, complementul numelui, modificatorul şi determinantul.

1.1. Complementul numelui îşi păstrează poziţia obligatorie datorită subordonării faţă de un substantiv de origine verbală. Acesta din urmă îşi păstrează valenţele sintactice de tip verbal, deşi are o flexiune de tip nominal. Camelia Stan (2003) face o trecere în revistă (destul de riguroasă) a posibililor subordonaţi ai numelor de acţiune în limba română. Autoarea insistă asupra capacităţii acestora de a conferi roluri tematice subordonaţilor: instrument – *uzul* ***raţiunii*** (Stan 2003, p. 113–114), agent – *întrecerea* ***dintre ei*** (*ibidem*, p. 146) etc. Se poate vorbi despre vecinătăţile obligatorii în cazul unor nume care şi-au păstrat regimul prepoziţional identic cu cel al verbelor din care provin: *adaptare* ***la noile condiţii***, *desprinderea* ***de Ion Iliescu*** (*ibidem*, p. 157), despre „circumstanţiale" sau „complemente circumstanţiale"[5]: circumstanţa modală – *câştigarea* ***la limită***, circumstanţa instrumentală – *trasul* ***cu pistolul***, complementul circumstanţial – *pătrunderea* ***în aparat****/supraveghere* ***aeriană*** (*ibidem*, p. 166–168).

Al. Mardale (2006a, p. 44 şi urm.) descrie grupurile prepoziţionale raportate la un centru-nume, grupuri fie argumente (compliniri obligatorii), fie adjuncţi (facultativi). Numele care pot avea argumente sunt cele de origine verbală (*goană*, *credinţă*, *privire* etc.), nume relaţionale (*frate*, *tată*, *unchi* etc.)[6], nume iconice (*imagine*, *fotografie* etc.), clasificatorii (*conceptul, noţiunea*, *categoria* etc.).

> **Nota 1.** Pentru demonstrarea principiului unicităţii în subordonare, este nevoie de o aprofundare serioasă a problematicii semanticii numelui (a substantivului, prin excelenţă), a capacităţii lui de a cere sau nu subordonaţi exprimaţi prin adjective, numerale, grupuri prepoziţionale (cu nume/verb/adverb); dăm spre exemplificare[7], în urma unei scurte cercetări, câteva substantive care nu sunt suficiente sieşi semantic, având nevoie de completări (recte complemente) sub formă de grupuri prepoziţionale[8]: atitudine *(faţă de...)*, *adevărul (despre/asupra...)*, *bilet (de/pentru...)/fiecare*, *oricare* (amândouă cu valoare de pronume), *cineva (dintre/din...)* etc.

Concluzie. Substantivele de origine verbală, şi nu numai acestea, au nevoie de complemente, deşi, morfosintactic, nu sunt verbe, dar, semantic, îşi păstrează „nevoia" de a fi întregite de acele compliniri obligatorii. Poziţia unică a unui complement poate fi demonstrată/verificată.

[5] Facem distincţia între complementul circumstanţial şi circumstanţial, în funcţie de statutul său obligatoriu sau facultativ pe lângă un verb (GBLR, p. 655).

[6] La capitolul închinat complementului numelui, GBLR (p. 74–75) face referire şi la substantivele relaţionale care cer argumente (compliniri obligatorii).

[7] Nu ne proclamăm ca fiind primii care au descoperit că anumite nume (substantive/pronume) nu sunt suficiente semantic (a se vedea în fragmentele următoare). Lista de cuvinte va fi reviuzită/modificată, în urma unei cercetări mai serioase asupra problemei.

[8] Este evident că aceste completări pot fi neexprimate în text, la fel ca şi complinirile verbului.

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)

1.2. Problematic este statutul modificatorilor în raport cu numele-centru de grup, mai ales al celor care sunt exprimaţi prin adjective, aşezate obligatoriu după nume, din punctul de vedere al topicii. G. Pană-Dindelegan *et alii* (2010, p. 141 şi urm.) şi GR (p. 355–364) amintesc de modificatorii restrictivi, strâns legaţi sintactic şi semantic de centrul nominal, exprimaţi prin adjective categorizante/grupuri prepoziţionale cu funcţie categorizantă: *elev* ***bucureştean***, *copil* ***de profesor*** etc. Această restricţionare presupune că nu pot exista mai mulţi modificatori restrictivi necoordonaţi, aparţinând aceluiaşi substantiv. În opoziţie cu aceştia, modificatorii nonrestrictivi pot fi mai mulţi, fără să fie coordonaţi: *păr* ***lung de mătase***...[9].

Tot în acelaşi context, se constată în limba română existenţa unor anumite grupuri „binare" (Rizescu 1962, p. 521; Stati 1968, p. 184), în care unele substantive, cu toate că sunt regente în text, au o poziţie inferioară, pentru că sunt „insuficiente semantic", au nevoie de *modificatori* adjectivali obligatorii: **copil cu ochi*, **bărbat de vârstă*, **fata cu o purtare*, **sărbătorirea zilei* etc. Se poate compara cu expresiile latineşti de tipul: *vir magni ingenii summaque prudentia*, unde adjectivele *magnus, -a, -um/summus, -a, -um* sunt obligatorii, exprimând calitatea, împreună cu substantivele lor (printr-un genitiv şi un ablativ al calităţii-*qualitatis*).

S. Stati (1972, p. 58-71) expune câteva valenţe (posibilităţi combinatorii) ale substantivului: – adjective (coordonate sau necoordonate), în contextul în care, dacă unul dintre adjective precedă substantivul, iar celălalt îl urmează: din punctul de vedere al înţelesului, primul adjectiv se subordonează grupului format din substantiv şi cel de-al doilea adjectiv (***frumoasa*** *literatură* ***română***); – numerale, când substantivul exprimă timpul (*în anul* ***1980***); – anumite construcţii, prepoziţii cu substantive/pronume/numerale/adverbe/verbe (*lauda* ***de sine***, *grupul* ***de patru***) etc.

Melania Florea (1983, p. 93–94) aduce în discuţie pe CEL, redenumit pronume demonstrativ semiindependent în GBLR, ce, în mod evident, nu poate sta singur, ci însoţit de un adjectiv/adverb cu prepoziţie, cu funcţia sintactică de modificator. AL, din componenţa tradiţionalului pronume posesiv, are acelaşi statut ca şi CEL, de pronume semiindependent, însă cu excepţiile de rigoare: AL ca dublant, care, potrivit lui G. G. Neamţu (2011, p. 149–166), nu se află nici într-o relaţie de coordonare, dar nici într-una de subordonare faţă de cel pe care îl dublează – *acest băiat* ***al*** *meu*[10].

Fostul atribut substantival în nominativ, în construcţii de tipul substantiv-substantiv, *martor-****cheie***, *o anchetă* ***fulger***, *ştire* ***bombă***, la Ana-Maria Barbu (2012, p. 153–165) este, în fapt, un termen subordonat substantivului principal, un atribut calificativ. Nu este obligatoriu, dar este unic, totuşi, în enunţ. În GBLR, ar putea fi calificat drept un modificator denominativ (ca în *eleva* ***Popescu***).

[9] Prin urmare, în exemplul dat de D. D. Draşoveanu, ***această frumoasă*** *casă* ***ţărănească***, care ar demonstra nulitatea unicităţii în cadrul fostelor atribute adjectivale, *frumoasă* este un modificator nonrestrictiv, necoordonat cu *ţărănească*, un modificator restrictiv, iar *această*, conform GBLR, datorită poziţiei iniţiale în grupul nominal, este un determinant.

[10] În această situaţie, este pusă sub semnul întrebării însăşi relaţia sintactică pe care o stabileşte AL-dublant cu termenul pe care îl dublează.

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)

Nota 2. Modificatorul, cel care caracterizează/realizează o adăugire din punct de vedere semantic unui nume, teoretic, poate apărea necoordonat cu un altul, subordonaţi unui regent-substantiv:

(1) *Clădirea **aceea urâtă** mi-a atras atenţia*;

(2)*Cartea **aceasta frumoasă de citire** a cumpărat-o mama*.

(3) *Cartea **aceasta frumoasă de citire, de-aici, de pe masă,** este a mea*.

Vom încerca să explicăm contextele de mai sus: (1) ***aceea/urâtă*** sunt adjective cu rol de modificatori nonrestrictivi, numai că ***urâtă*** este un adjectiv calificativ (unul propriu-zis, care îmbogăţeşte conţinutul semantic al numelui), iar ***aceea*** este unul de origine pronominală[11]. Dacă am încerca să mai adăugăm modificatori: **clădirea **aceea aceasta/oarecare** urâtă...*; *clădirea **aceea urâtă, crăpată** de-a lungul zidurilor...*, am ajunge la enunţuri ilogice (cum este cel dintâi), în schimb în cel de-al doilea context, ***urâtă*** şi ***crăpată*** sunt coordonate; (2) ***aceasta/frumoasă*** sunt modificatori adjectivali (cu anumite deosebiri din punct de vedere semantic), iar ***de citire***, fără să fie în coordonare cu cei din faţa lui, restricţionează, aşa cum s-a amintit mai sus (vezi **1.2.**), nemaipomenind că nu este un adjectiv, ci un grup prepoziţional; (3) ***de-aici***, după părerea noastră, este în apoziţie, o explicaţie a lui ***aceasta***[12], ***de pe masă*** indicând cu exactitate locul, o apoziţie, pe lângă ***de-aici***.

Concluzie. Modificatorii, indiferent de felul lor, nu sunt obligatorii, dar respectă, într-o anumită măsură, principiul unicităţii în subordonare. Criteriul clasificării modificatorilor, în funcţie de care am explicat principiul unicităţii, este unul semantic[13], nu unul funcţional (vezi **0.**).

1.3. Determinantul, cu rolul sintactic de a integra în enunţ un grup nominal/un nume şi al cărui rol semantic este cel de determinare, adică de precizare a referentului unui substantiv ca definit (Bidu-Vrănceanu *et alii* 1997, p. 158–159), este exprimat, în primul rând prin articol definit/nedefinit. M. Florea (1983, p. 115–130) explică articolele drept adjuncţi obligatorii[14] ai substantivului, dar, din punctul de vedere al determinării, şi membrii clasei adjuncţilor pronominali conferă numelui caracteristica de determinat definit/nedefinit: ***acel*** *băiat/**vreun** băiat* etc. I. Coteanu (1969, p. 60–62) se referă la fenomenul de determinare obligatorie, respectiv facultativă a substantivului prin articol, în grupuri de două substantive, dintre care al doilea este în genitiv (*părul fetei*), la substantivul în dativ (*spune omului*), unul urmat de posesiv (*pomul tău*) etc. G. G. Neamţu (2000, p. 30–31) aduce anumite observaţii legate de categoria gramaticală a determinării şi despre articolul determi-

[11] Pronumele demostrativ, în contextul dat, adjectiv pronominal datorită acordului, din punct de vedere semantic, nu are o referinţă proprie, ci se comportă fie anaforic, fie deictic.

[12] Fac parte din clasa deicticelor şi *aceasta* şi *aici*.

[13] Rămâne ca într-un alt studiu să confirmăm sau să infirmăm acest lucru întru explicarea unicităţii în grupul verbal.

[14] Există şi excepţii de la regulă (Florea 1983, p. 128), adică rămân nearticulate substantive însoţite de prepoziţii cu valori semantice diverse: conţinut (*pungă **cu zahăr tos***), materie (*bluză **din lână roşie***), posesie (*pantofi **cu toc înalt***) etc.

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)

nativ[15] (care exprimă determinarea la substantive sau cuvinte substantivate), de fapt, cel cu funcţie de determinant în grupul nominal. Definirea determinantului în GBLR (p. 364–365) confirmă poziţia unică a acestuia în grupul nominal.

2. Există o reală opoziţie între nume şi verb, din punct de vedere semantic, în ceea ce priveşte unicitatea ce guvernează subordonaţii acestora? Cât de „independent" semantic este un substantiv, cu excepţia celor de origine verbală sau a celor relaţionale, faţă de un verb care trebuie întregit de complemente?

2.1. Nu există diferenţe între substantive în ceea ce priveşte statutul obligatoriu/facultativ al subordonaţilor, cu excepţia celor de origine verbală (Pană-Dindelegan 1978, p. 594). Toate restricţiile, afirmă autoarea (*ibidem*), sunt aceleaşi pentru toate substantivele, nu sunt particularităţi propriu-zise ale acestora, luate în mod individual, prin urmare fiind condiţionate de factorii contextuali[16], nu de natura lor inerentă. Această caracterizare sintactică a substantivului are în vedere opoziţia faţă de verb, care se întregeşte cu ajutorul determinanţilor obligatorii.

> **Nota 3.** Totuşi, în mod evident, nu toate substantivele acceptă aceiaşi adjuncţi (adjectivali, substantivali cu prepoziţii etc.). Restricţia semantică este invocată şi de Em. Vasiliu (1970, p. 92 şi urm.), în contextul unei teorii semantice integrate într-o gramatică transformaţională a limbii. În schimb, în contextul grupurilor prepoziţionale adjuncte, cu toate că au statut facultativ, ele depind de trăsăturile semantice ale numelui cap de grup şi de cele ale numelui guvernat de prepoziţie[17] (Mardale 2006b, p. 231): *un om **cu barbă**, un pom **în floare**, case **printre livezi*** etc.

2.2. D. D. Draşoveanu semnalase în momentul enunţării acestei legi axiomatice, a unicităţii în subordonare, că nu se poate lua în considerare în clasificarea subordonaţilor criteriile existente până atunci (vezi atributul *vs* complement); în fapt, şi în gramatica de azi chestiunea este problematică: s-a ajuns la o clasificare a fostului atribut, după criterii semantice[18], dar complementul direct/indirect/prepoziţional priveşte felul subordonării (prin flexiune/cu ajutorul unei prepoziţii cerute).

3. Nu vom porni de la postulatul existenţei unei prezenţe obligatorii (a unui complement, de fapt), cerute de natura semantico-sintactică a termenului regent-substantiv, pentru explicarea/demonstrarea unicităţii funcţiilor sintactice (în grupul nominal). Pe de altă parte, putem înainta o „ipoteză": dacă o funcţie sintactică este impusă/obligatorie, în mod necesar este unică într-un grup sintactic/sintagmă, însă dacă aceasta (funcţia sintactică) este un adjunct facultativ, nu se deduce, în mod ne-

[15] Acest tip de articol se află în opoziţie faţă de articolul formativ (din structura pronumelor de politeţe, a pronumelor nehotărâte unul/altul) şi faţă de cel cazual (vezi substantivele proprii şi cel în vocativ).

[16] Factorii contextuali sunt definiţi în funcţie de particularităţile de articulare/nearticulare a substantivului (Pană-Dindelegan 1978, p. 595): **Şcolar a întârziat//Alt şcolar a întârziat*; **Volum a fost scos de pe raft//Al doilea volum a fost scos de pe raft* etc.

[17] Prepoziţia însăşi, potrivit autorului, atribuie rol tematic complementului său.

[18] Atragem atenţia că problema clasificării atributului a fost pusă în discuţie înainte de apariţia GBLR; vezi Irimia 2008, p. 537–549.

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)

cesar, că nu este unică. Motivaţia noastră principală este să demonstrăm că şi adjuncţii facultativi, într-un grup nominal, sunt unici faţă de un regent.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Barbu 2012 = Ana-Maria Barbu, *Construcţiile substantiv-substantiv. Atribut substantival în nominativ*, în SCL, LXIII, 2012, nr. 2, p. 153–165.

Bidu-Vrănceanu *et alii* 1997 = Angela Bidu-Vrănceanu *et alii*, *Dicţionar general de ştiinţe. Ştiinţe ale limbii*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997.

Coteanu 1969 = Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (româna comună)*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1969.

DR = „Dacoromania”, serie nouă, Cluj-Napoca, I–II, 2004–2005 şi urm.

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.

Florea 1983 = Melania Florea, *Structura grupului nominal în limba română contemporană*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.

GBLR = *Gramatica de bază a limbii române (GBLR)*, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010.

GR = Gabriela Pană-Dindelegan (coord.), *The Grammar of Romanian*, Oxford University Press, Oxford, 2013.

Irimia 2008 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*. Ediţia a III-a revăzută, Editura Polirom, Iaşi, 2008.

LL = „Limbă şi literatură”, Bucureşti, I, 1955 şi urm.

LR = „Limba română”, Bucureşti, I, 1952 şi urm.

Mardale 2006a = Alexandru Mardale, *Prepoziţii şi grupuri prepoziţionale lexicale adnominale I*, în SCL, LVII, 2006, nr. 1, p. 35–53.

Mardale 2006b = Alexandru Mardale, *Prepoziţii şi grupuri prepoziţionale lexicale adnominale II*, în SCL, an LVII, 2006, nr. 2, p. 225–238.

Neamţu 2000 = G. G. Neamţu, *Observaţii pe marginea conceptelor de „articol” şi „determinare”*, în „Studia Universitatis «Babeş-Bolyai»”, Philologia, XIV, 2000, fasc. 1, p. 19–31.

Neamţu 2011 = G. G. Neamţu, *Despre statutul morfosintactic al lui „al” dublant*, în DR, serie nouă, XVI, 2011, nr. 2, p. 149–166.

Pană-Dindelegan 1978 = Gabriela Pană-Dindelegan, *Determinant obligatoriu **versus** determinant facultativ: o paralelă sintactică între verb şi substantiv*, în SCL, XXIX, 1978, nr. 5, p. 593–596.

Pană-Dindelegan *et alii* 2010 = Gabriela Pană-Dindelegan, Adina Dragomirescu, Isabela Nedelcu, *Morfosintaxa limbii române. Sinteze teoretice şi exerciţii*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2010.

Rizescu 1962 = I. Rizescu, *Observaţii asupra îmbinărilor de cuvinte*, în LR, XI, 1962, nr. 5, p. 514–523.

SCL = „Studii şi cercetări lingvistice”, Bucureşti, I, 1950 şi urm.

Stan 2003 = Camelia Stan, *Gramatica numelor de acţiune din limba română*, Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti, 2003.

Stati 1968 = Sorin Stati, *Categoria sintactică a determinanţilor obligatorii*, în LL, 1968, nr. 17, p. 183–190.

Stati 1972 = Sorin Stati, *Elemente de analiză sintactică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972.

Vasiliu 1970 = Emanuel Vasiliu, *Elemente de teorie semantică a limbilor naturale*, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1970.

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)

THE UNIQUENESS OF SYNTACTIC FUNCTIONS IN THE NOUN-PHRASE. SOME ADNOTATIONS
(*Abstract*)

Our paper concerns the uniqueness of syntactic functions in the noun-phrase. We would like to demonstrate, the debate remaining opened, that the modifiers, the determiners and the arguments of the noun have a unique position, all viewed from a syntactic point of view. For explaning the principle of uniqueness, the semantic restriction the noun requires is the leading part. We propose a research hypothesis in what the uniqueness and the argumental *vs* non-argumental status of a syntactic function is concerned, our capital motivation being to prove that the non-argumental syntatic position too could be unique to the same head of the noun-phrase.

Cuvinte-cheie: *funcţii sintactice, unicitate, grup nominal.*
Keywords: *syntactic functions, uniqueness, noun-phrase.*

Oradea, str. Cuza-Vodă, 72/10
elenaadelaghent@yahoo.com

BDD-V439 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:25 UTC)